

Міністерство освіти і науки України
Національний університет водного господарства та
природокористування

Кафедра суспільних дисциплін

07-03-442М

Методичні вказівки
до виконання практичних робіт та самостійної
роботи з навчальної дисципліни
«Вступ до спеціальності»
для здобувачів вищої освіти першого
(бакалаврського) рівня за освітньо-професійною
програмою «Середня освіта (Історія)»
спеціальності 014.03 «Середня освіта (Історія)»
денної та заочної форми навчання

Рекомендовано
науково-методичною радою
з якості ННІЕМ
Протокол № 09 від 12.02.2024 р.

Рівне – 2024

Методичні вказівки до виконання практичних робіт та самостійної роботи з навчальної дисципліни «Вступ до спеціальності» для здобувачів вищої освіти першого (бакалаврського) рівня за освітньо-професійною програмою «Середня освіта (Історія)» спеціальності 014.03 «Середня освіта (Історія)» денної та заочної форми навчання. [Електронне видання] / Клинова-Дацюк Г. Д., Олексін Ю. П. – Рівне : НУВГП, 2023. – 13 с.

Укладачі: Клинова-Дацюк Г. Д., к.і.н., доцент кафедри суспільних дисциплін; Олексін Ю. П., д.п.н., професор кафедри суспільних дисциплін.

Відповідальний за випуск: Олексін Ю. П. д.п.н., професор, завідувач кафедри суспільних дисциплін

Керівник групи забезпечення
д.і.н., професор

Прищепя О. П.

© Г. Д. Клинова-Дацюк,
Ю. П. Олексін, 2024
© НУВГП, 2024

ВСТУП

Вивчення навчальної дисципліни «Вступ до спеціальності» для здобувачів вищої освіти першого (бакалаврського) освітнього ступеня, спеціальності 014.03 «Середня освіта (Історія)» дозволить студентам ознайомитися із особливостями розвитку історії як науки, її методології та категоріально-понятійного апарату.

Мета: ознайомити студентів з предметом, соціальними функціями історичної науки, історичними джерелами, історичною літературою, спеціальними історичними дисциплінами, показати роль архівів, музеїв у розвитку історичної науки, проаналізувати здобутки академічних наукових установ; довести, що історія займає гідне місце серед інших наук; показати її значення у розвитку суспільства, у формуванні у кожної людини почуття громадянина, патріота своєї країни.

Завданнями цього курсу є ознайомлення студентів з шляхами, методами успішного освоєння історичних дисциплін, набуття ними знань і умінь науково-дослідницької, історико-краєзнавчої та навчально-педагогічної роботи.

Вивчення навчальної дисципліни завершується заліком. Протягом семестру проводиться тестова перевірка знань за двома модулями. Підсумкова оцінка визначається сумою набраних балів за всі форми навчальної діяльності протягом семестру (максимально 60 балів) та залік (40 балів).

У цьому електронному виданні відповідно до силабуса освітньої компоненти пропонуються плани семінарських занять, контрольні запитання, теми мультимедійних презентацій, а також джерела і література для самостійного вивчення навчальної дисципліни.

Розподіл годин практичних занять

N т/п	Теми	Денна форма	Заочна форма
		години	години
1.	Модуль 1. Історія як наука та навчальна дисципліна. Методологія історичної науки	2	2
2.	Спеціальні й допоміжні історичні дисципліни та їх роль у наукових дослідженнях та викладанні історії	2	-
3.	Історичні джерела та їх роль у наукових дослідженнях	2	-
4.	Історична наукова та навчальна література	2	-
5.	Модуль 2. Історична періодика та історична бібліографія, їх роль у науковій та навчальній діяльності	2	-
6.	Архівні та музейні установи України та їх роль у творенні історичної науки	2	-
7.	Наукові академічні установи України – провідні центри історичної та історико-педагогічної науки	2	-
	Всього	14	2

МОДУЛЬ І.

Тема 1. Історія як наука та навчальна дисципліна

Методологія історичної науки

1. Історія як наука і навчальна дисципліна.
2. Основні принципи поділу історичної науки.
3. Методологія історичної науки – ключ до пізнання історичного минулого.
4. Принципи і методи історичного пізнання.

Підготувати усні відповіді на запитання.

Знати відповіді на контрольні питання до теми.

Контрольні запитання:

1. Дати визначення, що таке історія.
2. Для чого історію поділяють за сферами людської діяльності?
3. Що означає просторово-географічний принцип поділу історичної науки?
4. Як ви розумієте поняття «методологія історії»?
5. Загальнонаукові методи та їх місце в історичному дослідженні.
6. Спеціально-наукові методи і їх роль в історичному дослідженні.

Література

Основна

1. Історія: вступ до спеціальності : навч. посіб. для студ. вищів спец. «Історія». Вінниця, 2014.
2. Лях С. Методологія історії: класика і практика. Київ, 2021.
3. Яковенко Н. Вступ до історії. Київ : Критика, 2007.

Допоміжна

4. Брайчевський М. Вступ до історичної науки : навч. посібник. Київ, 1995.
5. Зашкільняк Л. О. Вступ до методології історії. Львів, 1996.
6. Зашкільняк Л. Методологія історії: від найдавніших часів до сучасності. Львів, 1999.
7. Історична наука: термінологічний і понятійний довідник. Київ, 2002.
8. Калакура Я. С. Методологія історичного дослідження : наук. метод. посібник. Київ, 2017.
9. Топольницький С. Як ми пишемо і розуміємо історію. Таємниці історичної нарації. Київ, 2012.

Тема 2. Спеціальні й допоміжні історичні дисципліни та їх роль у наукових дослідженнях та викладанні історії

1. Спеціальні історичні дисципліни (*історіографія, історичне джерелознавство, історичне краєзнавство, археологія, етнологія*)
2. Допоміжні історичні дисципліни (*археографія, біографістика, боністика, генеалогія, геральдика, дипломатика, неографія, нумізмати́ка, палеографія, історична метрологія, сфрагістика, історична хронологія тощо*).
3. Роль спеціальних історичних дисциплін в наукових дослідженнях та викладанні історії.

Підготувати усні відповіді на запитання.

Підготувати мультимедійні презентацію про спеціальні та допоміжні історичні дисципліни (3-4 на вибір).

Література

1. Бондаренко В. Г. Спеціальні історичні дисципліни. Луцьк, 2015.
2. Воронов В. І. Джерелознавство історії України. Дніпропетровськ, 2003.
3. Горохівський П. Спеціальні історичні дисципліни. Умань, 2011.
4. Історичне джерелознавство / Кер. авт. кол.

- Я. С. Калакура. Київ, 2017.
5. Колесник І. Українська історіографія: концептуальна історія. Київ, 2013.
  6. Макарчук С. Джерелознавство історії України. Львів, 2008.
  7. Міронова І. С. Історичне джерелознавство та українська археографія. Миколаїв, 2017.

Тема 3. Історичні джерела та їх роль у наукових дослідженнях

1. Основні джерелознавчі категорії: історичне джерело та історичний факт.
2. Типо-видова класифікація історичних джерел.
3. Пошук і використання джерел.

Підготувати усні відповіді на запитання.

Знати відповіді на контрольні питання до теми.

Підготувати мультимедійну презентації про типи історичних джерел.

Контрольні запитання:

1. Визначення історичного джерела.
2. Джерельна база історичних досліджень.
3. Поняття класифікації історичних джерел, її різновиди.
4. Типи історичних джерел.
5. Особливості класифікації писемних джерел.

Література

1. Воронов В. І. Джерелознавство історії України. Дніпропетровськ, 2003.
2. Історичне джерелознавство / Кер. авт. кол. Я. С. Калакура. Київ, 2017.
3. Макарчук С. Джерелознавство історії України. Львів, 2008.
4. Міронова І. С. Історичне джерелознавство та українська археографія. Миколаїв, 2017.

Тема 4. Історична наукова та навчальна література

1. Наукова і підручна література.
2. Основні книжкові серії з історії України.
3. Видатні українські історики – творці історичної літератури - М. Грушевський, М. Костомаров, М. Аркас, В. Антонович, Д. Яворницький, Д. Багалій, І. Крип'якевич, М. Брайчевський, В. Голобуцький, В. Смолій, С. Кульчицький, Я. Грицак, Н. Яковенко та ін.

Підготувати усні відповіді на запитання.

Підготувати мультимедійні презентації про наукову творчість 2-3 істориків.

Література

1. Іванко А. Б. Історики України XIX – XX ст. (Нариси української історіографії). Кіровоград, 2001.
2. Калакура Я. Українська історіографія : курс лекцій. Київ, 2004.
3. Колесник І. Українська історіографія: концептуальна історія. Київ, 2013.
4. Топольницький С. Як ми пишемо і розуміємо історію. Таємниці історичної нарації. Київ, 2012.
5. Українські історики XIX ст. Бібліографічний довідник. Серія «Українські історики». Вип.1. Київ; Львів, 2000. Вип.2. Ч.1. Київ; Львів, 2003.

МОДУЛЬ II.

Тема 5. Історична періодика та історична бібліографія, їх роль у науковій та навчальній діяльності

1. Історична періодика її функції, значення.
2. Історико-літературна бібліографія.
3. Бібліографічний опис історичної літератури. Стандарт ДСТУ 8302:2015.
4. Методика пошуку історичних та історико-педагогічних праць.

Підготувати усні відповіді на запитання.

*Знати відповіді на контрольні питання до теми.
Підготувати бібліографічний опис 5-7
історичних праць.*

Контрольні запитання:

1. Дайте визначення історичної періодики?
2. Функції історичної бібліографії.
3. Що таке бібліографічні покажчики, як ними користуватися?

Література

1. Артемчук Г. І., Курило В. М., Кочерган М. П. Методика організації науково-дослідної роботи. Київ : Форум, 2000.
2. Бібліографічне посилання. Загальні положення та правила складання ДСТУ 8302:2015. Видання офіційне. Київ : ДП «УкрНДНЦ», 2016.
3. Білокінь С. І. Бібліографія історії України. *Енциклопедія історії України*. Київ : Наук. думка, 2005. Т.1. С. 258.
4. Білокінь С. І. Історична бібліографія україніки. *Енциклопедія історії України*. Київ : Наук. думка, 2005. Т.3. С. 553–560.
5. Історична наука: термінологічний і понятійний довідник. Київ, 2002.

Тема 6. Архівні та музейні установи України та їх роль у творенні історичної науки

1. Центральні архіви (ЦДАВО, ЦДАГОУ, ЦДІАК, ЦДІАЛ, ЦДАМЛМ, ЦДКФФА) та їх наукова діяльність.

2. Місцеві державні архіви.

3. Музеї та їх функції. Науково-фондова та експозиційна діяльність музеїв.

Підготувати усні відповіді на запитання.

Ознайомитися із сайтами центральних архівів та їх оцифрованими колекціями документів.

Ознайомитися з видавничими проєктами Державного архіву Рівненської області та Рівненського обласного краєзнавчого музею.

Література

1. Архівознавство : підручник для студентів іст. факультетів вищих навчальних закладів України / За заг. ред. Я. С. Калакури, та І. Б. Матяш. К. : Видавн. дім «КМ Академія», 2002.

2. Артемчук Г. І., Курило В. М., Кочерган М. П. Методика організації науково-дослідної роботи. Київ : Форум, 2000.

3. Гайдай О. Музеезнавство. Миколаїв : ЧНУ, 2021.

Тема 7. Наукові академічні установи України – провідні центри історичної та історико-педагогічної науки

1. Інститут історії України НАН України.
2. Інститут української археографії та джерелознавства ім. М.С. Грушевського НАН України.
3. Національна академія педагогічних наук України.

Підготувати усні відповіді на запитання.

Ознайомитися із електронною бібліотекою Інституту історії НАН України (<https://cutt.ly/rUoDmLQ>).

Опрацювати видання Інститут української археографії та джерелознавства НАН України http://archeos.org.ua/?page_id=67

Контрольні запитання:

1. Назвіть друковані видання Інституту історії НАН України.
2. Чому Інститут історії України НАН України є провідним осередком історичної науки України?
3. Назвіть головні видавничі проекти Інституту української археографії та джерелознавства ім. М.С. Грушевського НАН України.